

Αβουλία (Abulia). Η υπερβολική έλλειψη κινήτρων, η οποία χαρακτηρίζει κάποιες ψυχιατρικές και νευρολογικές διαταραχές δεν αποτελεί μια ανεξάρτητη νόσο, αλλά σύμπτωμα κάποιων νοσηρών καταστάσεων· ο ασθενής με αβουλία δεν ενδιαφέρεται για οποιοδήποτε είδος δραστηριότητας, μεταξύ των οποίων και η ομιλία· μια υπερβολική μορφή αβουλίας ονομάζεται ακινητική Αλαλία, κατά την οποία ο ασθενής είναι σε ετοιμότητα, δεν παρουσιάζει νευροκινητικές διαταραχές που σχετίζονται με την ομιλία, αλλά παρ' όλα αυτά δεν έχει κίνητρο να μιλήσει· σε οριομένες περιπτώσεις, σχετίζεται με σοβαρή βλάβη του μετωπαίου λοβού· βλέπε, επίσης, Ψυχιατρικά προβλήματα που σχετίζονται με επικοινωνιακές διαταραχές.

Αγγειακή άνοια (Vascular dementia). Τύπος άνοιας ο οποίος προκαλείται από ένα σύνολο παθήσεων που επηρεάζουν το εγκεφαλικό αγγειακό σύστημα· η ευρεία και η αρφίπλευρη βλάβη στις φλοιώδεις και στις υποφλοιώδεις δομές προκαλούν τη δεύτερη πιο συχνή μορφή Άνοιας: η αγγειακή άνοια είναι η δεύτερη πιο συχνή μορφή άνοιας, με την άνοια τύπου Alzheimer να είναι η πιο συχνή· κάποιοι ειδικοί ποτεύουν ότι η νόσος Alzheimer μπορεί να είναι η υποκείμενη παθολογία της αγγειακής άνοιας· η αγγειακή άνοια είναι πιο συχνή στους άντρες απ' ό,τι στις γυναίκες· επηρεάζει νεότερα άτομα σε σχέση με τη νόσο Alzheimer· οι ασθενείς με αγγειακή άνοια αποβιώνουν νωρίτερα από εκείνους με άλλους τύπους νευροπαθολογίας· η αγγειακή άνοια είναι πιο συχνή στους Αφροαμερικανούς σε σχέση με τους λευκούς· σε αντίθεση με τις άλλες μορφές άνοιας, η αγγειακή άνοια έχει απότομη έναρξη· τρεις κοινοί τύποι αγγειακής άνοιας έχουν αναγνωριστεί: η πολυεμφρακτική άνοια, η κενοτοπώδης κατάσταση και η νόσος Biopsinger.

Πολυεμφρακτική άνοια. Γνωστή και ως πολλαπλά αμφίπλευρα φλοιώδη έμφρακτα (τα οποία οδηγούν σε άνοια)· μια μορφή μικτής άνοιας λόγω της φλοιώδους και της υποφλοιώδους ανάμειξης· στο DSM-IV αναφέρεται ως αγγειακή άνοια· οφείλεται σε επαναλαμβανόμενα εγκεφαλικά επεισόδια που σχετίζονται με υπέρταση και αρτηριοσκλήρυνση· δεν έχει παρατηρηθεί κληρονομικότητα· διαφορετικά συμπτώματα· μικρότερη ηλικία έναρξης σε σχέση με την άνοια τύπου Alzheimer· παρατηρείται πιο συχνά στους άντρες παρά στις γυναίκες· η συχνότητα είναι το ίδιο υψηλή στη Αφροαμερικανές μεγαλύτερης ηλικίας γυναίκες· μπορεί να είναι πιο συχνή στους μη λευκούς πληθυσμούς λόγω της υψηλής συχνότητας αγγειακών νόσων.

Αιτιολογικοί παράγοντες

- Συχνά ιστορικό υπέρτασης
- Αγγειακές διαταραχές με ιστορικό αρτηριοσκλήρυνσης, αυξάνοντας τις πιθανότητες επαναλαμβανόμενων εγκεφαλικών επεισοδίων
- Εγκεφαλικά επεισόδια λόγω του αποκλεισμού των μεγάλων αγγείων στις κύριες εγκεφαλικές αρτηρίες (πρόσθιες, μεσαίες, οπίσθιες εγκεφαλικές αρτηρίες), προκαλώντας συχνά εστιακή βλάβη

Νευρολογικά και συμπεριφορικά συμπτώματα

- Απότομη έναρξη (σε αντίθεση με την κρυφή έναρξη των άλλων τύπων μη αναστρέψιμης άνοιας)· σταδιακή επιδείνωση

- Πρόωρες ενδείξεις γνωστικής βλάβης και σύγχυσης
- Ασταθείς βλάβες της μνήμης (μη τυπική των άλλων μορφών άνοιας): ολική ανικανότητα για την ανάκληση ενός γεγονότος, το οποίο ακολουθείται από απότομη και ολική ανάρρωση
- Συνύπαρξη διαταραγμένων και ανέπαφων δεξιοτήτων
- Εστιακές νευρολογικές ενδείξεις σε αντίθεση με τις πιο τυπικές διάχυτες ενδείξεις της άνοιας: περιλαμβάνουν την φευδοπρομηκική πάρεση, τις διαταραχές βαδίσματος και την αδυναμία των άκρων
- Προσδευτική επιδείνωση της μνήμης και άλλων γνωστικών δεξιοτήτων, παρόμοια με τους άλλους τύπους άνοιας
- Διαταραγμένη γλώσσα (αφασία) και κινητικές διαταραχές ομιλίας
- Καλύτερα διατηρημένη προσωπικότητα και συμπεριφορά απ' ότι στις άλλες μορφές άνοιας

Κενοτοπιώδης κατάσταση. Ένα είδος νευροπαθολογίας το οποίο χαρακτηρίζεται από ριχτή κοιλότητα ή κενό στις νευρικές δομές: το αίτιο είναι ο αποκλεισμός των αιμοφόρων αγγείων με μικρό άκρο βαθιά μέσα στον εγκέφαλο· η άνοια που προκύπτει είναι υποφλοιώδης.

Αιτιολογικοί παράγοντες

- Αποκλεισμός των αρτηριών που βρίσκονται βαθιά μέσα στον εγκέφαλο, προκαλώντας ισχαιμία
- Πολλαπλά, μικρά ισχαιμικά εγκεφαλικά επεισόδια στα βασικά γάγγλια, στον θάλαμο, στον μέσο εγκέφαλο και το εγκεφαλικό στέλεχος
- Παρατεταμένη υπέρταση

Νευρολογικά και συμπεριφορικά συμπτώματα

- Αρχικά συμπτώματα εγκεφαλικού επεισοδίου τα οποία βελτιώνονται
- Επαναλαμβανόμενα έμφρακτα που προκαλούν παρατεταμένα και σοβαρά προβλήματα, μεταξύ των οποίων ακαμψία, πλαστικότητα, φευδοπρομηκική πάρεση και αδυναμία άκρων
- Δυσαρθρία και δυσφαγία
- Αδριστα συμπτώματα άνοιας στο 70% με 80% των ατόμων, τα οποία γίνονται πιο σοβαρά στο τελευταίο στάδιο της νόσου
- Γλωσσικά προβλήματα, μόνο στο τελευταίο στάδιο
- Ψυχιατρικά συμπτώματα, μεταξύ των οποίων απάθεια, έλλειψη αναστολών (ακατάλληλη κοινωνική συμπεριφορά) και συχνές εναλλαγές διάθεσης

Νόσος Binswanger. Γνωστή και ως υποφλοιώδης αρτηριοσκληρυντική εγκεφαλοπάθεια· σχετίζεται με μια άλλη μορφή της αγγειακής άνοιας: οφείλεται σε ατροφία της υποφλοιώδους λευκής ουσίας: μπορεί, επίσης, να οφείλεται σε πολλαπλά έμφρακτα· οι κενοτοπιώδεις καταστάσεις εντοπίζονται και στη νόσο Binswanger· οι φλοιώδεις δομές συνήθως δεν επηρεάζονται.

Αιτιολογικοί παράγοντες

- Παράγοντες κινδύνου για πρόκληση εγκεφαλικών επεισοδίων (π.χ. υπέρταση, αγγειακές παθήσεις)

- Πολλαπλά έμφρακτα που καταλήγουν σε λευκοαραίωση (ατροφία της υποφλοιώδους λευκής ουσίας)
- Κενοτοπιώδεις καταστάσεις στα βασικά γάγγλια και στον θάλαμο

Νευρολογικά και συμπεριφορικά συμπτώματα

- Τα συμπτώματα είναι παρόμοια με εκείνα των κενοτοπιωδών καταστάσεων
- Οξείας φάσης εγκεφαλικά επεισόδια και μια αργή συσσώρευση των εστιακών νευρολογικών συμπτωμάτων
- Κίνητικά συμπτώματα παρόμοια με εκείνα που σχετίζονται με φεύδοντρομηκική πάρεση
- Νοητικές αναπηρίες που οδηγούν τελικά στην άνοια

American Psychiatric Association (1994). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (4th ed.) Washington, DC: Author.

Clark, C. M., & Trojanowski, J. Q. (2001). *Neurodegenerative dementias*. New York: McGraw-Hill.

Hegde, M. N. (2006). *A coursebook on aphasia and other neurogenic language disorders* (3rd ed.). Clifton Park, NY: Thomson Delmar Learning.

Jagust, W. (2001). Understanding vascular dementia. *Lancet*, 358, 2097–2098.

Αγενεσία (Agenesis). Η απουσία ενός οργάνου εξαιτίας ενός γενετικού ελαττώματος.

Αγνωσία (Agnosia). Μία ομάδα διαταραχών στις οποίες η αναγνώριση των αισθητηριακών ερεθισμάτων επηρεάζεται σε διαφορετικούς βαθμούς: όχι εξαιτίας διαταραχής των αισθητηριακών οργάνων, αλλά εξαιτίας δυσλειτουργίας του κεντρικού νευρικού συστήματος: οι ασθενείς βλέπουν, ακούν, αισθάνονται τα ερεθίσματα ή αντικείμενα, αλλά αδυνατούν να κατανοήσουν τη σημασία των ερεθισμάτων και των αντικειμένων με τα οποία έρχονται σε επαφή· αν και η αμιγής αγνωσία είναι σπάνια, ορισμένοι ασθενείς με εγκεφαλική παθολογία μπορεί να δώσουν την εντύπωση της αγνωσίας όταν η δυσκολία αναγνώρισης των ερεθισμάτων μπορεί να οφείλεται σε μειωμένη διανόση (όπως στην άνοια), διαταραγμένη αισθητηριακή διάκριση ή σε απλό πρόβλημα κατανόησης για τη διάγνωση της αγνωσίας, δεν θα πρέπει να παρατηρείται νοητική επιδείνωση ή άνοια· μόλις προσδιοριστεί, οι ασθενείς θα είναι ικανοί να κατονομάσουν το ερεθίσμα· ένας ασθενής ο οποίος δεν μπορεί να αναγνωρίσει ένα αντικείμενο το οποίο παρουσιάζεται οπτικά μπορεί να το αναγνωρίσει μέσω μιας άλλης αίσθησης (π.χ. απτική ή ακουστική)· υπάρχουν διάφοροι τύποι αγνωσίας, με κυριότερους τους εξής:

- Ακουστική αγνωσία: δυσκολία αναγνώρισης της σημασίας των ακουστικών ερεθισμάτων μεταξύ των οποίων και της γλώσσας: οι ασθενείς παρουσιάζουν φυσιολογική περιφερική ακοή, η οποία αξιολογείται μέσω της ακοομετρίας καθαρών τόνων· η αμφίπλευρη βλάβη στις συνειρικές ακουστικές περιοχές είναι η τυπική εγκεφαλική παθολογία· οι ασθενείς:
 - ακούν τους ίχους και ανταποκρίνονται σε αυτούς, αλλά δεν κατανοούν τη σημασία τους
 - μπορεί να αναγνωρίσουν οπτικά τα αντικείμενα, αλλά αδυνατούν να ταιριάζουν το αντικείμενο με τα ακουστικά χαρακτηριστικά του

Αγραμματισμός (Agrammatism)

- Ακουστική λεκτική αγνωσία: δυσκολία κατανόησης της σημασίας των λέξεων που παράγονται, αν και οι ασθενείς μπορούν να τις ακούσουν γνωστή, επίσης, και ως αμιγής κώφωση λέξεων· αποτελεί μια σπάνια μορφή αγνωσίας· αμφίπλευρες βλάβες στους κροταφικούς λοβούς που απομονώνουν την περιοχή Wernicke από άλλα τμήματα του εγκεφάλου τα οποία θεωρείται ότι προκαλούν αυτόν τον τύπο αγνωσίας· οι ασθενείς:
 - μπορεί να παρουσιάζουν σημαντικά προβλήματα κατανόησης των λεγομένων των άλλων
 - μπορεί να αναγνωρίζουν τους μη λεκτικούς ίχους
 - μπορεί να αναγνωρίζουν τις γραπτές λέξεις
 - μπορεί να παρουσιάζουν ανέπαφη αυσθόρμητη ομιλία, ανάγνωση και γραφή
- Προσωπαγνωσία: δυσκολία αναγνώρισης οικείων προσώπων· παρατηρείται σε ασθενείς με το σύνδρομο του δεξιού ημισφαιρίου· ο ασθενής:
 - μπορεί να αποτύχει στην αναγνώριση προσώπων της οικογένειας, των φίλων και άλλων οικείων προσώπων
 - μπορεί να αναγνωρίζει το πρόσωπο όταν αυτό του μιλάει
- Απτική αγνωσία: δυσκολία αναγνώρισης ή διάκρισης των αντικειμένων μέσω της αφής όταν τα μάτια του ασθενούς είναι δεμένα και δεν ακούει τους ίχους που σχετίζονται με αυτά (εάν υπάρχουν)· η βλάβη στον βρεγματικό λοβό που απομονώνει τον σωματοαισθητικό φλοιό από άλλα τμήματα του εγκεφάλου είναι το πιο κοινό αίτιο της απτικής αγνωσίας· οι ασθενείς:
 - αναφέρουν φυσιολογική αίσθηση μέσω της αφής, αλλά δεν μπορούν να κατονομάσουν τα αντικείμενα που αγγίζουν ή κρατούν στα χέρια τους όταν δεν μπορούν να τα βλέπουν
 - μπορεί να κατονομάσουν σωστά τα αντικείμενα όταν τα βλέπουν ή ακούν τους χαρακτηριστικούς ίχους
- Οπτική αγνωσία: δυσκολία αναγνώρισης ή διάκρισης των οπτικών ερεθισμάτων· μια σπάνια μορφή αγνωσίας· αμφίπλευρες βλάβες των κροταφικών λοβών, οπίσθιες βλάβες των κροταφικών λοβών ή βλάβες των ινών που συνδέουν τον οπτικό φλοιό με άλλες εγκεφαλικές περιοχές μπορεί να προκαλέσουν οπτική αγνωσία· οι ασθενείς:
 - αδυνατούν να κατονομάσουν αυτά που βλέπουν
 - απορεί να μην παρουσιάζουν δυσκολία στην κατονομασία των αντικειμένων όταν ακούν τους χαρακτηριστικούς τους ίχους
 - απορεί να κατονομάζουν τα αντικείμενα όταν τα βλέπουν

Αγραμματισμός (Agrammatism). Η παραγωγή λόγου παραλείποντας γραμματικά στοιχεία ή χαρακτηριστικά ελλιπής γραμματική· τηλεγραφική ομιλία· περιορισμένο μήκος προτάσεων και ποικιλία· ένα χαρακτηριστικό των μη ρεουσών μορφών Αφασίας, ιδιαίτερα της αφασίας Broca.

Αγραφία (Agraphia). Διαταραχές στη γραφή που οφείλονται σε πρόσφατη εγκεφαλική παθολογία· η αγραφία είναι η απώλεια των προηγουμένως αποκτηθέντων δεξιοτήτων γραφής· στα παιδιά, τα αναπτυξιακά προβλήματα γραφής τυπικά σχετίζονται με μαθησιακές διαταραχές και δεν ταξινομούνται ως αγραφία· στους ενηλίκους, η αγραφία σχετίζεται με

την αφασία, την άνοια και άλλες νευρολογικές διαταραχές· το πόδι της δεύτερης μετωπιαίας έλικας έχει αναγνωριστεί ως η περιοχή που ελέγχει τη γραφή (περιοχή Eixer) και παρουσιάζει βλάβη στην αγραφία, αν και αυτή η διαπίστωση παραμένει αμφιλεγόμενη· κάποιοι ειδικοί πιστεύουν πως διάφορες περιοχές του αριστερού ημισφαρίου μπορεί να αναρειγνύονται στη γραφή· οι λογοπαθολόγοι αξιολογούν και θεραπεύουν τα προβλήματα γραφής στο πλαίσιο της αφασίας και άλλων γλωσσικών δυσκολιών· βλέπε Αφασία: ακολουθόν οι κυριότεροι τύποι αγραφίας και οι νευροπαθολογικές τους βάσεις:

- Βλάβες αριστερού ημισφαιρίου: αυτές οι βλάβες προκαλούν δομικά και συντακτικά προβλήματα γραφής· η γραφή:
 - τείνει να περιέχει μορφολογικά και συντακτικά λάθη
 - μπορεί να συμπεριλαμβάνει νεολογισμούς, αντανακλώντας τις λεκτικές εκφράσεις των ασθενών με αφασία
- Βλάβες δεξιού ημισφαιρίου: αυτές οι βλάβες μπορεί να επηρεάσουν τις χωρικές πλευρές της γραφής: αυτά τα προβλήματα αποτελούν μέρος του συνδρόμου του δεξιού ημισφαιρίου· ο ασθενής:
 - μπορεί να αποτυγχάνει να αφίνει κενά και επαρκή περιθώρια ανάμεσα στις λέξεις και στις προτάσεις
 - μπορεί να παρατεί την αριστερή πλευρά της σελίδας στη γραφή
- Απράξικη αγραφία: πρόκειται για προβλήματα γραφής τα οποία σχετίζονται με την Απράξια: οι εστιασμένες εγκεφαλικές βλάβες στον βρεγματικό λοβό είναι το πθανόν αίτιο· στα προβλήματα συμπεριλαμβάνονται:
 - διαταραχές στον σχηματισμό των γραμμάτων, ορθογραφικά λάθη και επανάληψη λέξεων
 - σε διάφορες περιπτώσεις, κάθε γράμμα του αλφαριθμητού μπορεί να είναι μόνο μια κακογραφία, αν και ο ασθενής πρέπει να ονομάσει κάθε γράμμα σωστά
 - γραφή μόνο με κεφαλαία γράμματα· όλες οι μορφές γραφής (αυθόρυμπη, αντιγραφή, γραφή καθ' υπαγόρευση) επηρεάζονται ισοδύναμα
- Κινητική αγραφία: προβλήματα γραφής που οφείλονται σε διαταραγμένο νευρομυϊκό έλεγχο· η παθολογία των ανώτερων και των κατώτερων κινητικών νευρώνων μπορεί να επηρεάσει τους μύες των χεριών και, επομένως, να οδηγήσει σε κινητική αγραφία· οι ασθενείς:
 - μπορεί να σχηματίζουν πολύ μικρά γράμματα ή το μέγεθος των γραμμάτων μπορεί προοδευτικά να μειώνεται (υποκινητική αγραφία ή μικρογραφία)
 - μπορεί να γράφουν με αποδιοργανωμένο τρόπο ή να αδυνατούν να γράφουν λόγω του τρόμου, των τικ, της χορείας και της δυστονίας (υπερκινητική αγραφία)
- Αριγής αγραφία: μια μερονωμένη διαταραχή της γραφής στο πλαίσιο των φυσιολογικών γλωσσικών λειτουργιών, μεταξύ των οποίων της φυσιολογικής ακουστικής κατανόησης· επομένως, δεν αποτελεί μέρος της αφασίας· τεχνικά η αριγής αγραφία δεν πρέπει να συμπεριλαμβάνει την αλεξία, αν και έχουν αναφερθεί ορισμένες περιπτώσεις αριγούς αγραφίας με αλεξία· αποτελεί μια αμφιλεγόμενη διαγνωστική κατηγορία, καθότι κάποιοι αμφισβητούν την ύπαρξη της στις προτεινόμενες